

Årsmelding 2021

Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

Innhold

Innhold	2
1. Om Granskingsutvalget	2
1.1 Oppgaver	2
1.2 Medlemmer 2021	3
1.3 Sekretariatet	3
2. Granskingsutvalgets virksomhet i 2021	3
2.1 Møter	3
2.2 Saker	3
2.3 Møteplasser	4
2.4 Internasjonalt	4
2.5 Media	4
3. Prinsipielle avklaringer	4
4. Gjennomgang av rapporter og henvendelser behandlet i 2021	6
4.1 Rapporter fra forskningsinstitusjoner	6
4.2 Henvendelser til Granskingsutvalget om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, inkludert klagesaker og krav om dekning av sakskostnader	8

1. Om Granskingsutvalget

1.1 Oppgaver

Granskingsutvalget er en faglig uavhengig del av forvaltningsorganet De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). Utvalget er lovfestet, jf. Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven) § 7, og har følgende oppgaver:

- Behandle klager i saker der en forskningsinstitusjon har konkludert med at en forsker har opptrådt vitenskapelig uredelig
- Behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer på eget initiativ
- Vurdere uredeligheten i saker som er påklaget til Kunnskapsdepartementet etter universitets- og høyskoleloven § 4-13 første ledd
- Veilede om behandling av uredelighetsaker
- Motta rapporter fra forskningsinstitusjoner om behandlingen av saker som gjelder mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.

Granskingsutvalget skal avgi en offentlig årsmelding om sin virksomhet, jf. forskningsetikkforskriften § 8.

1.2 Medlemmer 2021

Kunnskapsdepartementet oppnevner Granskingsutvalgets medlemmer. Oppnevningsperioden løp opprinnelig fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2021, men ble i oktober 2020 forlenget til og med 31. desember 2021.

I 2021 har Granskingsutvalget hatt denne sammensetningen:

Ragna Aarli (leder), Jan G. Bjålie (nestleder), Rani Lill Anjum, Øyvind K. Arnesen, Anne Ingeborg Myhr, Arild Underdal og Jette Kofoed.

Følgende er oppnevnt som varamedlemmer, i numerisk rekkefølge:

1 Per-Henrik Zahl, 2. Nina Johannesen, 3. John-Arne Skolbekken, 4. Ida Skaar

Varamedlemmene møter fast på Granskingsutvalgets møter.

1.3 Sekretariatet

Sekretariatet ivaretar de daglige oppgavene for Granskingsutvalget, blant annet løpende saksbehandling, veiledning og kontakt med forskningsinstitusjoner, forskere og allmenheten, foredragsvirksomhet, kontakt med de øvrige nasjonale forskningsetiske komiteene og deltakelse i det europeiske nettverket European Network for Research Integrity Offices (ENRIO). Sekretariatet for Granskingsutvalget har i 2021 bestått av sekretariatsleder Annette Birkeland.

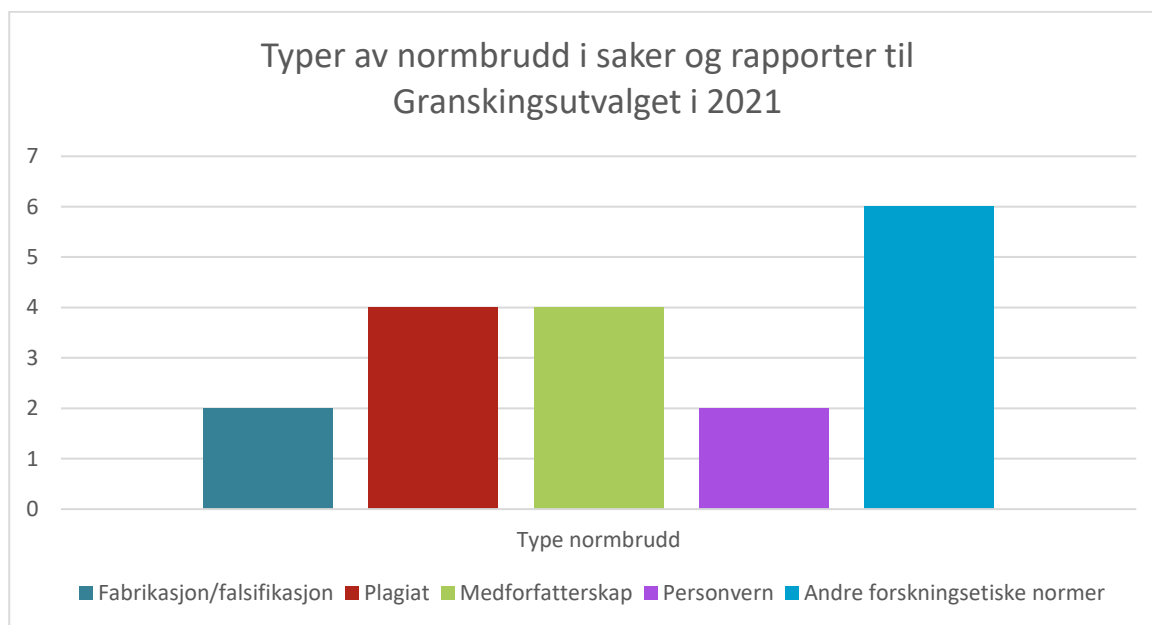
2. Granskingsutvalgets virksomhet i 2021

2.1 Møter

Granskingsutvalget avholdt fem møter i løpet av 2021, hhv. 8. februar, 28. april, 21. juni, 17. september og 22. november. Møtene ble avholdt digitalt på grunn av pandemien, med unntak av november-møtet der smittesituasjonen tillot et fysisk møte. Enkelte forskningsinstitusjoner har bedt om egne møter med Granskingsutvalget for veiledning og diskusjon om konkrete problemstillinger. Granskingsutvalget avholdt også et møte med redaksjonen for Tidsskrift for Den norske legeforening (Tidsskriftet).

2.2 Saker

Granskingsutvalget mottok seks henvendelser som gjaldt mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. To av henvendelsene ble tatt til behandling av Granskingsutvalget etter forskningsetikkloven § 7 andre ledd andre setning. I tillegg var det tre saker som innebar oppfølging av tidligere behandling eller henvendelser. Utvalget mottok ni rapporter fra forskningsinstitusjoner om behandling av saker om mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Nedenfor i del 4 omtales henvendelser/saker/rapporter som Granskingsutvalget behandlet eller mottok i løpet av 2021.

Til tabellen: En sak kan gjelde flere typer normbrudd. Tabellen viser forekomsten av typer av normbrudd, ikke antallet saker.

2.3 Møteplasser

Granskingsutvalget har som mål å besøke en forskningsinstitusjon hvert år. På grunn av pandemien ble det ikke avholdt institusjonsbesøk i 2021. I november 2021 arrangerte utvalget Nasjonalt seminar for behandling av uredelighetssaker, som utvalget arrangerer ca. hver 18. måned. Seminaret ble avholdt kun som fysisk møte. Det var færre deltakere enn tidligere år, som antakeligvis har sammenheng med smittesituasjonen på tidspunktet.

Sekretariatsleder for Granskingsutvalget har videreført de uformelle digitale «kaffemøtene» for sekretariatene for institusjonenes redelighetsutvalg.

2.4 Internasjonalt

De nasjonale forskningsetiske komiteene er medlem av ENRIO, en europeisk organisasjon for forskningsintegritet og behandling av uredelighetssaker. Sekretariatsleder for Granskingsutvalget deltar på ENRIO-møtene som avholdes to ganger pr år, og har i 2021 deltatt på ENRIO Congress som ble avholdt digitalt. Sekretariatsleder har også møtt delegasjoner fra hhv. Polen og Litauen som har kommet på besøk for gjensidig læring.

2.5 Media

Granskingsutvalgets leder, Ragna Aarli, har vært intervjuet av Khrono i forbindelse med behandlingen av en uredelighetssak. Hun har også skrevet kronikker, blant annet om uredelighetsbegrepet, samme sted.

3. Prinsipielle avklaringer

Tilknytningskravet for institusjonens ansvar for behandling av en uredelighetssak

I 2021 ga en sak anledning til å gå dypere inn på hvilken tilknytning som skal til for å utløse institusjonens behandlingsansvar etter forskningsetikkloven § 6 for forskere som er tilknyttet institusjonen som emeritus. Lovens utgangspunkt er at uredelighetssaker skal behandles ved forskningsinstitusjonene. Dette gir blant annet klagerett til Granskingsutvalget, altså en mulighet for behandling i to instanser, som ellers ikke gjelder. Granskingsutvalget legger til grunn at terskelen for tilknytning må settes lavt. I den konkrete saken behandlet av Granskingsutvalget, var det tilstrekkelig at det var inngått en emeritus-avtale, selv om avtalen i liten grad var fulgt opp av avtalepartene. Saken er omtalt som *Henvendelse 2* nedenfor.

Normbrudd som ikke kan behandles som uredelighetssaker – uklarhet om lovens begrepsbruk

I forarbeidene til forskningsetikkloven er det uttalt at institusjonene skal behandle alle saker som gjelder brudd på anerkjente forskningsetiske normer. *Uredelighetssaker* benyttes i loven som samlebetegnelse for alvorlige og ikke-alvorlige brudd, se for eksempel forarbeidene til loven¹, overskriften til § 6 og definisjonen av vitenskapelig uredelighet i § 8 andre ledd. I en annen retning trekker imidlertid uttalelsen i forarbeidene om endringen av definisjonen av vitenskapelig uredelighet ikke innebærer en endring i praksis, og at «anerkjente forskningsetiske normer» innholdsmessig skal forstås på samme måte som «god vitenskapelig praksis».² Tidligere var *vitenskapelig uredelighet* avgrenset til alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis.³ Dette ble forstått som brudd med de såkalte forskningsinterne normene, altså de grunnleggende normene som er utviklet over tid i forskerfellesskapet.⁴ I tillegg består forskningsetiske normer av såkalte forskningseksterne normer, som bygger på mer alminnelige normer. Brudd på disse andre typene av forskningsetiske normer falt utenfor definisjonen av vitenskapelig uredelighet i den forrige loven.

Forarbeidene til gjeldende lov er altså uklare på hvilke normer som skal omfattes av samlebetegnelsen *uredelighetssaker*.⁵ I en konkret sak kom Granskingsutvalget til at mulige brudd på forskningsetiske normer om formidling av forskning, i utgangspunktet ikke skal behandles som en uredelighetssak. Saken er omtalt som *Henvendelse 2* nedenfor.

---

¹ Prop. 158 L (2015-2016) punktene 5.2.1 og 13.4.1

² Prop. 158 L (2015-2016) punkt 5.2.2.2

³ § 5 i lov av 30. juni 2006 nr. 56 om behandling av etikk og redelighet i forskning

⁴ Se mer om dette i innledningen til *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora* (NESH, 2021)

⁵ Granskingsutvalget ved dets leder, professor Ragna Aarli, har kritisert lovens ordlyd:

<https://khrono.no/aviskronikk-innklaaget-for-uredelighet--loven-for-diffus/573143>

Retten til å oppfylle kriterier for medforfatterskap

ICMJE's anbefalinger om forfatterskap har stor utbredelse, og anses som anerkjente forskningsetiske normer innenfor flere fagområder.⁶ Anbefalingene lister opp fire kriterier som må være oppfylt for at noen skal anses som berettiget til forfatterskap til en vitenskapelig artikkel, og alle som oppfyller de fire kriteriene skal føres opp som forfattere. Samtidig klargjør anbefalingene at personer som har oppfylt det første kriteriet skal gis mulighet til å oppfylle de øvrige. Granskingsutvalget har erfart at noen institusjoner og redelighetsutvalg baserer sin vurdering på om en person *urettmessig* er holdt utenfor en publikasjon. Dette er ikke riktig anvendelse av ICMJE's anbefalinger. Vurderingen må i stedet ta utgangspunkt i om personene er gitt mulighet til å oppfylle de øvrige kriteriene. Hvis de ikke har fått muligheten, vil det utgjøre et brudd på anbefalingene, og dermed en urettmessig utelatelse av dem som forfattere. Saken er omtalt som *Henvendelse 4* nedenfor.

4. Gjennomgang av rapporter og henvendelser behandlet i 2021

4.1 Rapporter fra forskningsinstitusjoner

Granskingsutvalget mottok ni rapporter fra forskningsinstitusjoner. Rapportene gir innsikt i hvilke normbrudd som anses som alvorlige og problemstillingene institusjonene møter ved behandlingen av sakene. Granskingsutvalget ønsker å takke alle institusjonene som har oppfylt rapporteringsplikten i 2021.

Når utvalget mottar rapporter fra forskningsinstitusjonene, er det primært for å bidra til felles diskusjon og erfaringsgrunnlag. Granskingsutvalget tar vanligvis rapportene til orientering uten kommentarer. Utvalget er ikke et tilsynsorgan, og fører ikke tilsyn med institusjonenes behandling av uredelighetssaker.

Rapport 1 (arkivsaksnr. 2021/1)

Forskningsinstitusjonen rapporterte om behandlingen av en sak som gjaldt en konflikt mellom en post-doc og dennes tidligere veileder. Saken gjaldt anklager om uredelighet i form av plagiat og brudd på veilederforpliktelser. Institusjonen konkluderte med at det ikke forelå vitenskapelig uredelighet eller brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Det ble ikke funnet interne systemfeil, men behandlingen av saken hadde ikke fulgt de interne retningslinjene. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 2 (arkivsaksnr. 2021/141)

Institusjonens redelighetsutvalg oversendte en årsrapport om utvalgets virksomhet, samt utvalgets uttalelse i en sak om mulige brudd på forskningsetiske normer. De forskningsetiske sidene var tidligere behandlet av NESH, som overlot vurderingen av spørsmålene om mulige brudd til institusjonen. Dette gjaldt blant annet personvern og ivaretagelse av forskningsdeltakere og ansatte på prosjektet. Institusjonen konkluderte med at det ikke forelå brudd på anerkjente forskningsetiske normer, men institusjonen skulle følge opp med ulike

---

⁶ <http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html>. I Norge er de ofte omtalt som «Vancouver-reglene» e.l.

forbedringstiltak for å sikre at forskningen fulgte anerkjente forskningsetiske normer, blant annet opplæring i forskningsetikk. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 3 (2021/171)

Rapporten gjaldt en sak som involverte to forskningsinstitusjonene, og institusjonene rapporterte sammen til Granskingsutvalget. Saken gjaldt fabrikasjon og falsifikasjon av data, blant annet manipulasjon av bilder og resultater, og konklusjonen var at det var begått vitenskapelig uredelighet. I rapporten orienterte institusjonene også om reaksjoner og tiltak, som var nyttig informasjon for Granskingsutvalget å kjenne til for utføre sine veiledningsoppgaver. Utvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 4 (arkivsaksnr. 2021/72)

Rapporten var en årsrapport fra en institusjon. I rapporten var det omtalt to saker om mulig uredelighet som var blitt behandlet ved institusjonen i løpet av 2020. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 5 (arkivsaksnr. 2021/78)

Rapporten gjaldt en sak om mulig plagiat. Det var i en annen sammenheng blitt oppdaget plagiat i et arbeid en stipendiat ved institusjonen hadde utført tidligere. Både stipendiaten og institusjonen ønsket en undersøkelse av plagiat i stipendiatens avhandling. Institusjonens granskning konkluderte med at det ikke forelå plagiat i avhandlingen. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 6 (arkivsaksnr. 2021/136)

En forskningsinstitusjon rapporterte om behandlingen av en sak som gjaldt mulige brudd på forskningsetiske normer om medforfatterskap, kollegialitet osv. Institusjonen orienterte om at alle anbefalinger fra institusjonens redelighetsutvalg ville bli fulgt, bortsett fra anbefalingen om at en av forskerne skulle tilbys mulighet til å bidra som forfatter på en artikkel. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering, men ga en rekke kommentarer til institusjonen for læring og forbedring.

Rapport 7 (arkivsaksnr. 2021/148)

Rapporten gjaldt en sak om forskningsetikk i en doktorgradsavhandling, blant annet spørsmål om samtykke, ivaretagelse av forskningsdeltakere og andre som berøres av forskning, opplæring i forskningsetikk osv. Avhandlingen og forskningsetikken i den var omtalt i flere medieoppslag gjennom året. Institusjonen konkluderte med at det ikke forelå vitenskapelig uredelighet, men ville følge opp med ulike tiltak på institusjonsnivå for å styrke det forskningsetiske arbeidet. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 8 (arkivsaksnr. 2021/149)

Rapporten gjaldt en sak som gjaldt mulig overlevering av informasjon/data til en konkurrerende forskningsgruppe. Institusjonen konkluderte med at det ikke kunne bevises at det var gjort noe galt, og at det ikke forelå vitenskapelig uredelighet. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 9 (arkivsaksnr. 2021/151)

Rapporten gjaldt en sak om plagiat i både vitenskapelige og ikke-vitenskapelige produkter. Konklusjonen ble at forskeren hadde opptrådt vitenskapelig uredelig. Personen arbeidet ikke lenger i academia da saken ble behandlet, men redelighetsutvalget ga anbefalinger til tiltak på systemnivå som institusjonen ville følge opp. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

4.2 Henvendelser til Granskingsutvalget om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, inkludert klagesaker og krav om dekning av sakskostnader

Granskingsutvalget mottok seks henvendelser som gjaldt mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.

Henvendelse 1 (arkivsaksnr. 2021/40)

Henvendelsen var sendt fra en privatperson, og gjaldt mulige brudd på forskningsetiske normer i en vitenskapelig artikkel som var publisert i 2009. Granskingsutvalget har tidligere mottatt tre henvendelser fra samme person om det samme saksforholdet. Samtlige henvendelser er avvist av Granskingsutvalget som åpenbart grunnløse, også denne fjerde henvendelsen som i all hovedsak besto av de samme påstandene og dokumentasjonen som de tidligere henvendelsene.

Henvendelse 2 (arkivsaksnr. 2021/17)

En forskningsinstitusjon oversendte en henvendelse fra to forskere som hadde vært redaktører for et årsskrift. Henvendelsen gjaldt brudd på forskningsetiske normer i en aviskronikk og etterfølgende avisinnlegg og i muntlig og privat kommunikasjon. Den innklagede forskeren var emeritus på forskningsinstitusjonen, men institusjonen mente at den ikke hadde ansvar for å behandle saken etter forskningsetikkloven § 6 fordi emeritusen hadde for svak tilknytning til institusjonen.

Granskingsutvalget valgte å ta saken til behandling på eget initiativ etter forskningsetikkloven § 7 andre ledd andre punktum. Utvalget kom til at tilknytningskravet mellom forskeren og institusjonen var oppfylt fordi det forelå en avtale som regulerte forholdet, selv om den faktiske tilknytningen var svak. Lovens system baserer seg i første rekke på institusjonell behandling av uredelighetssaker, og det må da settes lave krav til hva som kan anses som tilstrekkelig tilknytning. Granskingsutvalget konkluderte med at avvikene fra de forskningsetiske formidlingsnormene i den konkrete saken ikke kunne behandles som en uredelighetssak, og henvendelsen ble derfor avvist fra videre behandling. Utvalget kommenterte samtidig at forskere skal følge forskningsetiske normer, jf. aktsomhetsplikten i forskningsetikkloven § 4. Avvikene fra formidlingsnormene burde brukes som grunnlag for refleksjon og læring ved forskningsinstitusjonen for å bygge god forskningskultur.

Henvendelse 3 (arkivsaksnr. 2021/41)

Granskingsutvalget mottok en henvendelse fra en stipendiat ved en forskningsinstitusjon. Henvendelsen gjaldt mulige brudd på en rekke anerkjente forskningsetiske normer, samt mulig gjengjeldelse for varsling av bruddene. Granskingsutvalget registrerte at institusjonen hadde behandlet de fleste sidene av saken, men at anførsler om plagiat og gjengjeldelse for varsling

ikke var vurdert. Utvalget sendte saken tilbake til institusjonen. I ettertid er utvalget informert av institusjonen om at de forskningsetiske sidene av saken er ferdig behandlet.

Henvendelse 4 (arkivsaksnr. 2021/53)

Granskingsutvalget mottok en henvendelse fra tre personer som hadde bidratt vesentlig til en vitenskapelig artikkel som var blitt publisert i et norsk tidsskrift, uten at de hadde fått mulighet til å bidra som medforfattere. Saken hadde vært behandlet på forskningsinstitusjonen, et helseforetak. Granskingsutvalget valgte å ta saken til behandling med hjemmel i forskningsetikkloven § 7 andre ledd andre punktum. Begrunnelsen var at institusjonens behandling var basert på feil anvendelse av de relevante forskningsetiske normene, i denne saken ICMJEs anbefalinger, samt mangler ved saksbehandlingen. Granskingsutvalget konkluderte med at de oppførte forfatterne av artikkelen hadde brutt anerkjente forskningsetiske normer, men bruddene var ikke begått forsettlig eller grovt uaktsomt. Forfatterne hadde dermed ikke begått vitenskapelig uredelighet etter definisjonen i forskningsetikkloven § 8 andre ledd. Granskingsutvalget påpekte systemfeil ved institusjonen i form av manglende forståelse for forfatterskapsnormene og hva som utgjør vesentlige bidrag til en forskningspublikasjon. Manglene gjaldt både blant forfatterne og blant dem som behandlet uredelighetssaken ved institusjonen. Det fremsto heller ikke som at behandlingen av saken ved institusjonen hadde fulgt institusjonens egne retningslinjer. Granskingsutvalget anbefalte at de tre personene fikk mulighet til å oppfylle de øvrige forfatterskapskriteriene dersom de ønsket det, eller i det minste ble takket for bidragene.

Henvendelse 5 (arkivsaksnr. 2021/134)

Granskingsutvalget mottok en henvendelse fra en forsker som ba om veiledning knyttet til institusjonens behandling og oppfølging av en uredelighetssak. Henvendelsen gjaldt samme sak som *Rapport 6* nevnt ovenfor. Granskingsutvalget behandlet henvendelsen og rapporten samlet, og sendte tilbakemelding til forskningsinstitusjonen.

Henvendelse 6 (arkivsaksnr. 2021/146)

En forsker henvendte seg til Granskingsutvalget med forskningsetiske spørsmål knyttet til en artikkel som var under arbeid, men som ikke var publisert eller tilgjengeliggjort. I likhet med institusjonens redelighetsutvalg, avviste Granskingsutvalget saken fra behandling fordi den ikke gjaldt brudd på forskningsetiske normer. Utvalget understreket samtidig at forskningsinstitusjonene skal sikre at forskningen følger anerkjente forskningsetiske normer, og at forskningsetiske spørsmål bør løses kollektivt i forskersamfunnet eller i linjen.